

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, професора
ПОПОВОЇ Ольги Юрїївни
на дисертаційну роботу
ВЕРНІГОРОВОЇ Наталії Валерїївни
на тему: «Організаційно-економічне забезпечення сталого розвитку
міських парків», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії у
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами

Переважна частина інноваційних рішень, проєктів та позитивних змін в організаційно-економічному устрої сфер економіки та суспільства пов'язані з слідуванням концептуальних положень сталого розвитку, який є фундаментом розбудови та імплементації концепцій інклюзивного розвитку, екосистемного підходу та зеленої економіки. Для України дані концепти актуальні ще й в контексті євроінтеграції, що провокує шукати актуальні рішення для вдосконалення організаційно-економічного устрою щодо розвитку суспільних просторів, до яких відносяться і міські парки. Сфера зеленого господарства має значний потенціал щодо втілення суспільних та природоохоронних проєктів, а також щодо сприяння інвестиційної привабливості міст та їх районів. Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена тим, що сталий розвиток міських парків є складовою сталого розвитку міста в цілому та соціально-економічного добробуту населення, що вкрай важливо у контексті повоєнної відбудови та євроінтеграції.

Актуальність основних положень, рекомендацій та висновків дисертаційної роботи можна співвіднести з актуальними напрямками розвитку держави, які викладені у наступних нормативно-правових документах:

- Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», від 30.09.2019;
- Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій», від 09.07.2022, № 2389-IX;
- Плану відновлення України, представленою на конференції в м. Луганно 2022 року;

– Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (Закон України від 07.12.2016, № 932-2016-р).

Дисертаційна робота Вернігорової Н.В. відповідає планам наукових досліджень ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України». Положення дисертації отримані в процесі виконання автором досліджень за держбюджетними темами:

– «Інклюзивність економіки вражень в природокористуванні» (2019-2021 рр., № ДР 0119U000229), де автором досліджено чинники сприятливих та негативних вражень від міських парків та основні потреби до розвитку міських парків для малих і великих міст, що допомагає визначити найбільш ефективні організаційно-економічні рішення для розвитку зелених просторів;

– «Управління природними активами на засадах блакитного зростання» (2022 – 2024 рр., № ДР 0122U000738), де автором запропоновано тенденції і чинники повоєнного розвитку міських парків і зелених зон, запропоновано класифікацію морських парків та проєкт подібного парку на прикладі узбережжя Одещини, а також за допомогою методу картування проведено аналіз доступності міських парків для жителів міста Одеса у межах 10 хвилин пішої ходи, що дозволяє обґрунтувати організаційно-економічне забезпечення використання екосистемних активів міських парків.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертанткою Вернігоровою Н.В. проведено наукове дослідження, що довело доцільність соціально-орієнтованого підходу до розвитку міських парків, а також екосистемного підходу як одного з інструментів досягнення сталого розвитку.

Обґрунтованість основних положень, висновки і рекомендації дисертаційної роботи обумовлена коректним застосуванням сучасних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: індукції та дедукції – для обґрунтування теоретичних положень, висновків та рекомендацій; ретроспективного аналізу – при дослідженні ключових чинників розвитку екосистемних послуг парків та потреб до них з боку суспільства; анкетування – для визначення потреб громадян щодо характеристик простору міських парків; економіко-статистичні та графоаналітичні методи – при роботі із статистичними даними; картографічний метод – для аналізу забезпеченості районів міста парками та їх доступності; логічного узагальнення, синтезу, аналізу й порівняння – для

визначення сутності і принципів організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку міських парків.

Структура та зміст дисертації свідчать про комплексний підхід проведеного дисертаційного дослідження. Представлені результати і висновки є логічно обґрунтованими та достовірними, і їх доцільно розглядати як суттєвий підсумок проведеної роботи.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна одержаних результатів полягає в системному вирішенні поставлених завдань щодо розвитку теоретико-методичних основ та обґрунтуванні науково-прикладних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку міських парків. Робота містить раніше незахищені наукові положення та отримані автором нові науково обґрунтовані результати, а саме:

авторкою удосконалено інституціональні засади функціонування міських парків, які базується на адміністративному регулюванні, узгодженому з різновидами екосистемних послуг, які парки надають місту (п. 3.2, стор. 181- 205). Авторське бачення є оригінальним, адже зазвичай міські парки сприймаються з точки зору об'єктів комунального господарства, хоча по своїй суті вони є екосистемами, на чому і наголошує авторка;

варто підкреслити науковий здобуток автора щодо вдосконалення теоретико-категоріального базису економіко-екологічної сфери сталого розвитку міських парків, яке стосується пропозиції таких дефініцій як «парковий простір», «економіка паркового простору», «організаційно-економічне забезпечення розвитку міських парків» та «екосистемні активи міських парків» (п. 1.1, стор. 30 – 35). Поняття «економіки паркового простору» у науці недостатньо поширене, а визначення міських парків в окрему економічну сферу з обґрунтуванням їх зв'язків з економікою міста та регіону є важливим кроком у подальші, більш глибокі дослідження авторки;

важливим пунктом новизни, який має свою актуальність саме у воєнний час та період повоєнного відновлення, є удосконалення методичного підходу до комплексного оцінювання збитків, завданих міським паркам унаслідок російської війни проти України (п. 2.4, стор. 151 – 169). Запропонований методичний підхід є авторським поглядом на оцінку збитків міським паркам який, дозволяє враховувати специфічні аспекти нанесеної

шкоди міським паркам і зеленим зонам внаслідок різних видів військових впливів різним складовим паркового простору;

наступним пунктом новизни, який є актуальним у контексті повоєнної відбудови, є розвиток концептуально-методичних підходів щодо проєктування міських парків згідно з викликами воєнного та післявоєнного періодів, та у відповідності до принципу “build back better”. Ідея створення морського поліфункціонального парку на узбережжі Одещини згідно визначеним підходам, враховує різноманітні аспекти розвитку регіону та благополуччя місцевих громад, чим заслуговує уваги для подальшого розвитку та втілення (п. 3.4, стор. 207 – 222);

подальшого розвитку дістав теоретичний підхід до визначення інституційних пасток в структурі суб’єктно-об’єктних відносин в сфері організаційно-економічного забезпечення паркового благоустрою, що має вагоме значення для вдосконалення структури управління міськими парками, а також взаємозв’язків між різними суб’єктами господарювання та використання міських парків. Оригінальною пропозицією авторки є адаптування ефективних норм на формальному та неформальному рівнях, що сприятиме кращому аналізу виникнення інституційних пасток, та більш ефективним рішенням при вдосконаленні організаційно-економічного устрою (п. 1.4, стор. 71 – 88, та п. 3.1, стор. 170 – 174);

розширення можливостей додаткового фінансування міських парків авторка розглядає через обґрунтування вибору форм державно-приватного партнерства в сфері сталого розвитку міських парків. В Україні дані угоди в сфері зеленого господарства розвинуті слабо, тому потребують окремої уваги з точки зору їх природоохоронної, соціальної та економічної ефективності, що і передбачає дисертантка у пропозиції укладання угод за актуальними напрямками (освітньо-науковий, рекреаційно-оздоровчий, естетично-атрактивний та природоохоронний), та з урахуванням суспільних, економічних та природних показників (п. 3.3, стор. 196 – 206);

достатньо оригінальною з точки зору наукового та прикладного значення є пропозиція концептуально-методичного підходу щодо визначення індивідуальних профілей формування збалансованої паркової інфраструктури та зелених насаджень, в розрізі двох вимірів, які спрямовані на підвищення соціо-економіко-екологічної віддачі від функціонування міських парків, а отже є актуальними у контексті повоєнної відбудови та сталого розвитку (п. 2.1, стор. 90 – 93).

Запропоновані до захисту основні положення наукової новизни, висновки та рекомендації дисертаційної роботи представлені у достатній кількості публікацій та мають достатній рівень обґрунтованості та достовірності для їх захисту.

Теоретична цінність і практична значущість результатів дослідження, можливі шляхи використання результатів

Теоретична значущість дисертаційної роботи Вернігорової Н.В. полягає у сформованих основних науково-практичних положеннях, розвинутих методичних положеннях оцінки збитків міським паркам, сформованих висновках та рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку міських парків, та розробці ефективних підходів до збалансування суспільних потреб та природного потенціалу екосистем міських парків.

Науковий доробок автора позитивно оцінений органами місцевого самоврядування, що свідчить про практичну значущість дисертаційної роботи, зокрема:

- Департаментом економічної політики та стратегічного планування ООДА (Акти про впровадження результатів наукових досліджень № 133/02/03.1-10/2-23/10261 від 17.01.2023; № 01.1-15/1520 від 21.07.2020);
- Департаментом екології та природних ресурсів ООДА (Акти про впровадження результатів наукових досліджень № 2876/06/06-17/2-22/4455 від 30.12.2022; № 3497/06-15/3446 від 05.07.2019);
- Департаментом екології та розвитку рекреаційних зон Одеської міської Ради (Акт про впровадження результатів наукового дослідження № 1432/0114/1 від 26.09.23).

Повнота викладення основних результатів в опублікованих працях

Результати дисертації відображені у 30 публікаціях, а саме: у 14 статтях, 1 колективній монографії та 15 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Оприлюднені наукові результати відповідають вимогам Наказу МОН від 23.09.2019 № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», та достатньо повно відображають основні результати роботи та зміст дисертації, а отже зараховуються до захисту ступеня доктора філософії.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Вернігорової Н.В. за своєю структурою та оформленням відповідає вимогам до дисертаційного дослідження, встановленим наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення

дисертації» зі змінами та доповненнями, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 р. №759. Дисертація складається з таких структурних елементів: анотації, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Дисертаційна роботи викладена у науковому стилі, з дотриманням основних вимог до структури та логіки дослідження. Поставлені у дисертації мета та завдання є виконаними і досягнутими під час наукового дослідження.

Відомості про дотримання академічної доброчесності

У процесі аналізу матеріалів дисертації та наукових публікацій дисертантки ознак порушення академічної доброчесності, а саме академічного плагіату, самоплагіату, фабрикивання та фальсифікації даних, виявлено не було. Дисертаційна робота є самостійною оригінальною працею та не містить порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу слід звернути увагу на деякі зауваження та дискусійні положення.

1. У дисертаційній роботі розглядаються концептуальні положення організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку міських парків. При цьому у тексті дисертації з'являється словосполучення «паркове господарство». Доцільно було б розмежувати основні засади розвитку міських парків та саме паркового господарства, обґрунтувати їх взаємозв'язок, як це було зроблено у контексті розуміння економіки паркового простору та її зв'язку з економікою міста (п.1.1, стор. 32).

2. При аналізі даних щодо структури витрат на утримання зелених насаджень загального призначення по областях України (п. 2.1, стор. 94) доцільно навести дані щодо частки цих витрат саме на міські парки, адже до зелених насаджень загального призначення також відносяться сквери, сади та бульвари. Також доцільно було б провести аналіз рентабельності міських парків для міста.

3. У роботі представлено основні тенденції та чинники розвитку міських парків у повоєнний період (п. 3.4, стор. 205 – 210) та справедливо зроблено акцент на їх безпеці як одному з елементів громадського простору міста. На наш погляд, доцільно також зробити акцент на особливостях розвитку та функціонування міських парків у воєнний період, адже виклики військового часу та повоєнного відновлення мають свої відмінності та особливості.

4. В роботі здійснено аналіз інституційних пасток в сфері благоустрою та розвитку зелених насаджень міст, які заважають сталому розвитку міських парків (п. 1.4, стор 81 – 82). Важливими документами у контексті розвитку зелених зон є Генеральні плани міст. Для більш глибокої оцінки інституційних неузгоджень доцільно було б розглянути питання щодо механізму резервування територій під майбутні парки – чи існує він, які складові та основні кроки він включає, які інституційні пастки є на даному рівні.

5. У розділі 2.4 дисертації представлено бальну оцінку стану міських парків у місцях проведення бойових дій (стор. 160 – 161). Доцільно було б аргументувати, як автор підбирав категорії, за якими варто оцінювати стан парку, як вони порівнюються, і чи підходить дана оцінка для стану міських парків, які не зазнали руйнувань та пошкоджень внаслідок військових дій.

6. На стор. 59 – 60 в таблиці 1.6 наведено оздоровчо-рекреаційні програми парків Нью-Йорку, та представлено інформацію щодо розміру щорічних внесків громадян за членство NYC Parks Recreation Center, який дає доступ до всіх оздоровчо-рекреаційних програм. Було б актуально провести порівняння з Україною – скільки переплачують українці за ті ж самі послуги приватним закладам за оздоровчі та спортивні заняття у співвідношенні до річного бюджету середньостатистичної сім'ї. Також було б важливо уточнити, на який строк надається можливість відвідання занять.

Наведені зауваження мають дискусійний характер та не впливають на загальне позитивне враження щодо дисертаційного дослідження Вернігорової Н.В.

Загальний висновок

Дисертація Вернігорової Н.В. є завершеною науково-дослідною роботою. Наукові результати, отримані у дисертації, дозволяють вирішити важливі наукові завдання щодо вдосконалення організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку міських парків, та є актуальною у контексті повоєнного відновлення та розвитку зелених зон на засадах інклюзивності, сталості та соціально-орієнтованого підходу. Практична цінність дисертаційного дослідження підтверджується актами впровадження результатів дисертаційної роботи на рівні органів місцевого самоврядування. Зміст та структура дисертаційного дослідження повністю відповідають поставленій меті та завданням. Науково-методичні здобутки містять наукову новизну та відображені у наукових публікаціях, кількість, зміст і обсяг яких задовольняє вимогам до повноти викладення наукових результатів дисертаційного дослідження. Тематика дисертаційного дослідження відповідає за змістом спеціальності 051 «Економіка».

Дисертація Вернігорової Наталії Валеріївни на тему «Організаційно-економічне забезпечення сталого розвитку міських парків» відповідає діючим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Уряду № 44 від 12.01.2022 р., зі змінами, внесеними Постановою Уряду № 341 від 21.03.2023 р.).

У зв'язку з цим вважаю, що Вернігорова Наталія Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 – «Економіка».

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри управління і фінансово-економічної
безпеки Державного вищого навчального закладу
«Донецький національний
технічний університет» (м. Луцьк)
Міністерства освіти і науки України

Ольга ПОПОВА

Підпис д.е.н., професора, завідувача кафедри управління і фінансово-економічної безпеки ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Ольги ПОПОВОЇ засвідчую:

Начальник відділу кадрів

Вікторія ЧЕРНЕНКО

05.12.2023